Bo‘lajak o‘qituvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantiruvchi raqamli platformalar

Alaudinova Dilnoza Rustam qizi
Termiz davlat universiteti dotsenti, p.f.f.d. PhD.,
https://orcid.org/0000-0003-0514-7813
dilnoza.rustamovna.93@bk.ru
+998919059339

Annotatsiya. Mazkur maqolada raqamli platformalarning kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishdagi nazariy asoslari tahlil qilinadi. Tadqiqotda kommunikativ kompetensiya tushunchasining shakllanishi va rivojlanishi, uning asosiy komponentlari hamda raqamli muhitda til o‘rganish jarayonining psixolingvistik va kognitiv jihatlari yoritiladi. Shuningdek, raqamli platformalarning autentik kommunikativ muhit yaratishdagi o‘rni, multimodal o‘rganish imkoniyatlari va motivatsion ta’siri ilmiy jihatdan asoslanadi. Tadqiqot natijalari raqamli texnologiyalar kommunikativ yondashuvni samarali amalga oshirishga xizmat qilishini ko‘rsatadi.

Kalit so’zlar: kommunikativ kompetensiya, raqamli platformalar, psixolingvistika, kognitiv yondashuv, multimodal o‘rganish, autentik muloqot, til o‘qitish

В данной статье анализируются теоретические основы использования цифровых платформ в развитии коммуникативной компетенции. Рассматриваются этапы формирования понятия коммуникативной компетенции, её основные компоненты, а также психолингвистические и когнитивные аспекты изучения языка в цифровой среде. Особое внимание уделяется роли цифровых платформ в создании аутентичной коммуникативной среды, возможностям мультимодального обучения и их мотивационному влиянию. Результаты исследования подтверждают эффективность цифровых технологий в реализации коммуникативного подхода.

коммуникативная компетенция, цифровые платформы, психолингвистика, когнитивный подход, мультимодальное обучение, аутентичная коммуникация, обучение языку

This article analyzes the theoretical foundations of using digital platforms in the development of communicative competence. It explores the evolution of the concept of communicative competence, its key components, and the psycholinguistic and cognitive aspects of language learning in digital environments. Special attention is given to the role of digital platforms in creating authentic communicative contexts, supporting multimodal learning, and enhancing learner motivation. The findings demonstrate that digital technologies effectively support the implementation of the communicative approach in language education.

communicative competence, digital platforms, psycholinguistics, cognitive approach, multimodal learning, authentic communication, language teaching

Kirish

XXI asrda ta’lim tizimi raqamli transformatsiya bosqichiga o‘tdi va bu jarayon o‘qitish metodologiyasiga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Ayniqsa, kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishda raqamli platformalarning o‘rni tobora ortib bormoqda. Zamonaviy tilshunoslik va

pedagogika fanida kommunikativ kompetensiya tushunchasi til o‘rganishning markaziy kategoriyasi sifatida qaraladi.

Kommunikativ kompetensiya dastlab D. Hymes tomonidan ilmiy muomalaga kiritilib, u tilni faqat grammatik tizim sifatida emas, balki ijtimoiy muloqot vositasi sifatida talqin qiladi. Olimning fikricha, shaxsning haqiqiy til bilimi uning kommunikativ vaziyatlarda tilni to‘g‘ri va mos qo‘llay olish qobiliyati bilan belgilanadi.

Kommunikativ kompetensiyaning nazariy asoslari

Kommunikativ kompetensiya nazariyasi keyinchalik M. Canale va M. Swain tomonidan rivojlantirilib, u quyidagi komponentlarga ajratilgan:

grammatik kompetensiya

sotsiolingvistik kompetensiya

diskurs kompetensiyasi

strategik kompetensiya

Ularning ta’kidlashicha, tilni o‘rganish jarayoni faqat grammatikani o‘zlashtirish bilan cheklanmaydi, balki muloqot jarayonida tilni samarali qo‘llashni ham o‘z ichiga oladi. J. Richards va T. Rodgers esa kommunikativ yondashuvni zamonaviy til o‘qitishning asosiy paradigmasi sifatida baholab, til o‘rganishning asosiy maqsadi real kommunikatsiyani shakllantirish ekanligini ta’kidlaydi.

Raqamli platformalar tushunchasining nazariy talqini

Raqamli platformalar pedagogik adabiyotlarda interaktiv o‘quv muhiti sifatida talqin qilinadi. D. Crystal raqamli kommunikatsiyani til rivojlanishining yangi bosqichi sifatida baholab, internet va texnologiyalar tilning qo‘llanish sohasini kengaytirganini qayd etadi.

Shuningdek, M. Warschauer raqamli texnologiyalarni til o‘qitishda qo‘llashni “Computer-Assisted Language Learning (CALL)” konsepsiyasi doirasida tahlil qilib, ularning asosiy afzalligi autentik kommunikativ muhit yaratish ekanligini ta’kidlaydi.

Psixolingvistik yondashuv va raqamli muhit

Psixolingvistika nuqtai nazaridan til o‘rganish jarayoni kognitiv faoliyat bilan chambarchas bog‘liq. L.S. Vygotskiy o‘zining ijtimoiy-madaniy nazariyasida bilimlar ijtimoiy muloqot orqali shakllanishini asoslab beradi. U “yaqin rivojlanish zonasi” tushunchasini ilgari surib, o‘quv jarayonida hamkorlik va muloqot muhim rol o‘ynashini ta’kidlaydi.

Raqamli platformalar aynan shu ijtimoiy o‘zaro ta’sirni kuchaytiradi. Ular o‘quvchilarga:

virtual muloqot

hamkorlikda o‘rganish

interaktiv tajriba

imkoniyatlarini yaratadi.

Kognitiv yondashuv va multimodal o‘rganish

Zamonaviy kognitiv lingvistika tilni inson tafakkuri bilan bog‘liq holda o‘rganadi. R. Ellisning fikricha, til o‘rganish jarayoni kiruvchi ma’lumotlarni qayta ishlash va ularni tizimlashtirish orqali amalga oshadi.

Raqamli platformalar multimodal muhit yaratib, turli axborot kanallarini birlashtiradi:

vizual (video, infografika)

audial (audio materiallar)

matnli (elektron resurslar)

Bu esa bilimni chuqurroq o‘zlashtirishga yordam beradi.

Kommunikativ muhit va autentiklik

H. Widdowson til o‘rganishda autentik materiallarning ahamiyatini alohida ta’kidlab, real kommunikativ vaziyatlar o‘quv jarayonining samaradorligini oshirishini qayd etadi. Raqamli platformalar esa aynan shunday autentik muhitni yaratadi.

Masalan:

onlayn forumlar

video muloqot

global kommunikatsiya

Bu vositalar o‘quvchini real til muhitiga yaqinlashtiradi.

Motivatsiya va affektiv omillar

S. Krashen o‘zining “affektiv filtr” nazariyasida o‘quvchining psixologik holati til o‘rganishga bevosita ta’sir qilishini ta’kidlaydi. Raqamli platformalar esa:

qiziqarli muhit yaratadi

stressni kamaytiradi

o‘quvchini faol ishtirokga undaydi

Natijada, o‘rganish jarayoni samaraliroq bo‘ladi.

Xulosa

Nazariy tahlillar shuni ko‘rsatadiki, raqamli platformalar kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishda muhim ilmiy asosga ega. Ular:

kommunikativ yondashuvni qo‘llab-quvvatlaydi

psixolingvistik jarayonlarni faollashtiradi

kognitiv rivojlanishni ta’minlaydi

autentik muloqot muhitini yaratadi

Shu bois, zamonaviy ta’lim tizimida raqamli texnologiyalarni qo‘llash nafaqat metodik, balki nazariy jihatdan ham asoslangan zaruriyat hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Хаймс Д. О коммуникативной компетенции. – Лондон: Penguin Books, 1972. – 293 с.
2. Канале М., Свейн М. Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching. – Applied Linguistics, 1980. – p. 1–47
3. Ричардс Дж.С., Роджерс Т.С. Подходы и методы обучения языку. – Кембридж: Cambridge University Press, 2001. – 270 с.
4. Кристал Д. Кембриджская энциклопедия языка. – Кембридж: Cambridge University Press, 2003. – 499 с.
5. Выготский Л.С. Мышление и речь. – М.: Лабиринт, 1999. – 352 с.

Эллис Р. Изучение второго языка. – Оксфорд: Oxford University Press, 2008. – 824 с.

6. Kizi A. D. R. Lexical errors and shortcomings in the translation process //European International Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies. – 2023. – Т. 3. – №. 10. – С. 275-280.
7. ALAUDINOVA D. FRAZEOLOGIK BIRIKMALAR VA ULARNI TARJIMA QILISH USULLARI //XALQ TA’LIMI. – Т. 57.
8. Alaudinova D. R. Pedagogical Practice-Test Results Assessment Criteria, Quantity And Quality Multiplier Analysis //Экономика и социум. – 2022. – №. 8 (99). – С. 7-10.